

ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ЗАСОБАМИ ЕДЬЮТЕЙНМЕНТУ

FORMATION OF CONFLICT COMPETENCE OF FUTURE PSYCHOLOGISTS BY MEANS OF EDUCATIONAL ACTIVITIES

У статті розглядається формування конфліктологічної компетентності майбутніх психологів засобами технології едьютейнменту. Зазначено, що досягнення програмних результатів навчання в аспекті формування конфліктологічної компетентності передбачає поєднання як традиційних, так і інноваційних методик і технологій. Наукова новизна дослідження полягає у розробці занять з конфліктології з використанням технології едьютейнменту. Специфіка організації навчання полягає в тому, що у процесі розгляду міжособистісних конфліктів здобувачам освіти пропонується підібрати актуальні і цікаві для них сучасні ліричні твори (вірші або тексти пісень популярних серед молоді виконавців) як матеріал для аналізу конфліктних ситуацій. Робота з художніми творами передбачає аналіз в аспекті сюжетного конфлікту, детальний розгляд і характеристику конфлікту, психологічний аналіз конфлікту і розробку засобів корекції, а також колективне обговорення. Обґрунтовано, що запропонована форма занять сприяє розвитку різних компонентів конфліктологічної компетентності – когнітивного, мотиваційного і регулятивного, розвиваючи вміння запобігати конфлікту, прогнозувати можливі конфлікти та їхні наслідки, налагоджувати конструктивну взаємодію, розробляти програму дієвих заходів з метою розв'язання конфлікту та здійснювати рефлексію. На основі аналізу текстів майбутні психологи вчилися характеризувати конфліктну ситуацію, визначати її учасників, тип конфлікту, його причини та передумови, обговорювати позиції учасників, формувати психологічні поради та розробляти програми корекції, здійснювати психологічну рефлексію. Підкреслено, що едьютейнмент позитивно впливає на креативність здобувачів освіти. Під час проведення занять вони демонструють здібності творчості і співтворчості. Зроблено висновки, що технологія едьютейнменту виявилася ефективним форматом навчання конфліктології.

Ключові слова: конфліктологічна компетентність, технологія едьютейнменту,

мотивація навчання, майбутні психологи, аналіз художнього тексту, розв'язання конфліктів, конструктивна взаємодія.

The article deals with the formation of conflictological competence of future psychologists by means of educational technology. It is noted that the achievement of programmatic learning outcomes in terms of conflict competence formation involves a combination of both traditional and innovative methods and technologies. The scientific novelty of the study is the development of classes in conflictology using the technology of edutainment. The specificity of the organization of training is that in the process of considering interpersonal conflicts, students are offered to choose relevant and interesting modern lyrical works (poems or lyrics of songs by popular performers among young people) as material for analyzing conflict situations. The work with artistic works involves analysis in terms of plot conflict, detailed consideration and characterization of the conflict, psychological analysis of the conflict and development of remedies, as well as collective discussion. It is substantiated that the proposed form of classes contributes to the development of various components of conflictological competence – cognitive, motivational and regulatory, developing the ability to prevent conflict, predict possible conflicts and their consequences, establish constructive interaction, develop a program of effective measures to resolve the conflict and carry out reflection. Based on the analysis of the texts, future psychologists learned to characterize a conflict situation, identify its participants, the type of conflict, its causes and preconditions, discuss the positions of the participants, formulate psychological advice and develop correction programs, and carry out psychological reflection. It is emphasized that edutainment has a positive effect on the creativity of students. During classes, they demonstrate the ability to create and co-create. It is concluded that the edutainment technology has proven to be an effective format for teaching conflictology.

Key words: conflictological competence, edutainment technology, learning motivation, future psychologists, analysis of a literary text, conflict resolution, constructive interaction.

УДК 316.485.6
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.65.34>

Сошенко С.М.

к.пед.н.,
доцент кафедри психології, педагогіки та філософії
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Білоус О.М.

к.психол.н.,
доцент кафедри психології, педагогіки та філософії
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Вступ. Суспільно-політична ситуація сьогоденної України, зумовлена тривалою російсько-українською війною, негативно вплинула на психологічний стан суспільства, що актуалізує необхідність підвищення якості підготовки фахівців психологічного профілю, здатних надавати ефективну психологічну допомогу. Це передусім стосується формування у майбутніх психологів конфліктологічної компетентності, тобто комплексу вмінь, що містить здатності прогнозувати конфліктні ситуації, ідентифікувати конфліктогенні фактори, попереджати і розв'язувати конфлікти. Для цього можуть бути використані різні педагогічні під-

ходи, методики та технології, зокрема технологія едьютейнменту, яка дозволяє поєднати теоретичне навчання з розважальним форматом, сформувати базові компетентності через гру. Використання цієї технології сприяє значному підвищенню мотивації до навчання, створює передумови для кращого засвоєння психологічних знань.

Виклад основного матеріалу. У сучасній психолого-педагогічній літературі підкреслюється наскрізний характер конфліктологічної компетентності (Л. Котлова [7]). Компетентність у розв'язанні конфліктів розглядається як складний багатовимірний феномен (Л. Мухіна

[10]). Це зумовлене тим, що вихід з конфліктної ситуації передбачає комплекс дій, адже, як слушно зазначає Г. Лавриненко, «розв'язання конфлікту є багатоступінчастим процесом, який містить у собі аналіз і оцінку ситуації, вибір способу розв'язання конфлікту, формування плану дій, його реалізацію, оцінку ефективності своїх дій» [8, с. 18].

Конфліктологічна компетентність, на думку вчених, має складну структуру. О. Євдокимова виокремлює такі її компоненти, як когнітивний, мотиваційний та регулятивний, які «комплексно реалізують превентивну, прогностичну, конструктивну, рефлексивну та корегувальну функції» [6, с. 32].

Л. Ярослав, здійснюючи аналіз структури конфліктологічної компетентності, визначає як «умову ефективності спілкування, як засіб забезпечення спільної діяльності та чинник успішності професійної діяльності загалом» [12, с. 140]. На думку вченої, конфліктологічна компетентність має формуватися в освітньому процесі ЗВО, «метою якого повинне виступати не лише засвоєння комплексу конфліктологічних знань та вмінь, а й вироблення активної позиції в конфлікті, формування професійного типу мислення (рефлексивності, методологічності, креативності, саногенності), соціальної компетентності та соціального інтелекту» [12, с. 143].

І. Власенко визначає конфліктологічну компетентність як «здатність діючої особи (групи) проводити діяльність в конфлікті задля зменшення деструктивних його форм і переведення соціально негативних конфліктів у соціально позитивне русло» [3, с. 63]. Дослідниця підкреслює особливу важливість цієї компетентності для особистісного та професійного зростання майбутнього фахівця [3, с. 63].

Враховуючи значущість конфліктологічної компетентності для майбутніх психологів, необхідність формування готовності до конструктивної взаємодії у процесі розв'язання конфлікту, використання різноманітного психологічного інструментарію профілактики конфліктів та їх подолання є важливим завданням організації підготовки фахівців у галузі психології. Як зауважує І. Вахоцька, у зв'язку з цим актуалізуються питання організації освітнього процесу, а саме застосування широкого арсеналу «методів і прийомів взаємодії викладача і студентів, які б сприяли ефективності підготовки майбутніх психологів до попередження і розв'язання конфліктів» [2, с. 79]. Звернення до передових педагогічних практик, залучення інноваційних методик і технологій у різноманітне освітній процес, робить його привабливим для здобувачів освіти.

Значний потенціал для ефективного формування конфліктологічної компетентності майбутніх психологів, на нашу думку, має

технологія едьютейнменту, яка широко використовується у зарубіжних освітніх практиках.

У словнику «Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика» едьютейнмент визначається як «сучасна освітня технологія, суть якої полягає в навчанні через розвагу, у подачі матеріалу в доступній і цікавій формі» [5, с. 63–64]. Л. Боруцька розглядає технологію навчання через розваги в широкому контексті: «залучення (проживання життєвих ситуацій), захоплення (творчість, цифровий контент) і, власне, розвага (гра)» [1, с. 57].

С. Хіврич додає як важливий елемент едьютейнменту використання інформаційних технологій, пропонуючи таку дефініцію едьютейнменту: «формат освітнього процесу, в якому освітньо-інформаційний матеріал презентовано із залученням розважальних методик, часто з використанням інформаційних технологій, це одночасне навчання і задоволення цікавості, яке веде до глибокого захоплення проблемою, запропонованою дитині дорослим або сформульованою самостійно» [11, с. 62–63].

Зауважимо, що інформаційні технології можуть супроводжувати навчання через розвагу, наприклад, зараз дуже популярною формою едьютейнменту є веб-квести. Однак, інформаційні технології не є обов'язковими для цієї технології. Навчання через розвагу може відбуватися без занурення у віртуальне середовище.

В. Гладун виокремлює як такі переваги едьютейнменту, посилення міжпредметної інтеграції, зазначаючи, що «підвищення мотивації здобувачів освіти до навчання; засвоєння знань стає цікавим та захоплюючим; здійснення міжпредметних та інтеграційних зв'язків; розвиток особистості через співпрацю та комунікацію; формування творчого та креативного досвіду» [4, с. 62].

Т. Лещенко і М. Жовнір, наголошуючи на важливості і доцільності комбінування технології едьютейнменту з традиційними та експериментальними дидактичними методами і прийомами, також підкреслюють позитивний вплив технології на мотивацію навчання та його результативність. Вчені зазначають, що «залучення всіх учасників навчального процесу у вибудовану викладачем нестандартну навчально-ігрову реальність прискорює зміну звичних для студентів емоційно-нейтральних ролей об'єктів навчання на його суб'єктів – активних учасників змодельованих навчальних ситуацій. Зацікавленість процесом опанування матеріалу позитивно впливає на його засвоєння» [9, с. 142]. Засвоєння теоретичного матеріалу відбувається мимоволі, при цьому позитивне емоційне тло навчання сприяє підвищенню мотивації.

Отже, едьютейнмент вважається сучасною психолого-педагогічною наукою такою техно-

логією, яка сприяє якості підготовки шляхом підвищення зацікавленості здобувачів освіти, їх замученості до процесу навчання, створення позитивної атмосфери тощо.

У організації підготовки психологів у Кременчуцькому національному університеті імені Михайла Остроградського широко використовується технологія едьютейнменту. Зокрема, у процесі розгляду міжособистісних конфліктів здобувачам освіти пропонується підібрати актуальні і цікаві для них сучасні ліричні твори (вірші або тексти пісень популярних серед молоді виконавців) як матеріал для аналізу конфліктних ситуацій. Наполягаємо на тому, що вибір має бути вільним, адже це є запорукою успішності навчання. Розглянемо конкретні приклади.

Приклад 1. Здобувачка освіти запропонувала для розгляду на практичному занятті з конфліктології вірш «Друзі» популярної сучасної кременчуцької поетки Аліси Гаврильченко (узято з джерела <https://maysterni.com/publication.php?id=81916>):

«Серпень серпом розрізав димчасті хмари.
Впали птахи за обрієм, там, де вирій.
Вислухай, друже, тишу, яка вже марить.
Вислухай осінь літню в моїй квартирі.
Випий серпневий хакі в салоні темнім
До бурштинових плям на зеленних стінах.
Я б до тяжкої не поверталась теми,
Тільки інакше не розумієш нині
Стан мій душевний, погляд, що завтра бачить,
Від сьогодні далі усе відходить.
Втім, ти навряд чи думку мою, навряд чи
Зловиш у ясну перед дощем погоду...
...Вгадую кожний порух, твій кожний намір,
Страх потаємний перед новим і дивним.
Серпень серпом розрізав мости між нами.
Тишу заповнив холод. Осінні зливи...»
Робота з художнім твором складається з чотирьох етапів, характеристику яких подано у табл. 1.

Після ознайомлення з твором групі пропонується визначити основних учасників конфлікту, сутність конфлікту, його передумови та причини. Далі здобувачі освіти мають озвучити позиції учасників конфлікту, зрозуміти пре-

тензії та вимоги один до одного. Важливим на цьому етапі є інтерпретація намірів учасників конфліктної ситуації.

На наступному етапі серед здобувачів освіти за власним бажанням обирається той, хто погоджується виконувати роль практичного психолога.

Він аналізує позиції учасників конфліктної ситуації, пропонує конструктивні шляхи виходу з неї, пропонує поради учасникам конфлікту, розробляє програму корекції поведінки, психотерапевтичні заходи тощо. Тобто обираються адекватні стратегія і тактика розв'язання міжособистісного конфлікту.

Заключний етап передбачає рефлексію усіх членів групи. Він може містити елементи дискусії. На цьому етапі усі здобувачі освіти висловлюються стосовно змісту заняття.

Приклад 2. В якості матеріалу здобувачкою освіти обрано твір популярної української співачки Джері Хейл «Охрана Отмена» (узято з джерела <https://pisni.ua/jerry-heil-okhrana-otmiena>):

«Усе життя, як касова стрічка
На ній так добре видно, що ти за чувак
Завжди шукаєш усюди знижку
А нова тачка майже як нова
Вчора в мені купу-кupu вад шук-шукав
А сьогодні шоко-шоколад купував
Триста гривень вчора, поки спав, чеки взяла швидко
Ні тебе, ні плитку обірвалась нитка
Охрана отмена
Він вночі назвав мене Лена, а я не Лена
Я Яна охрана
Виведіть, бо ляже, як встану
Якщо я встану
Усе життя як погана звичка
Пакети треба, жуйку зможу донести
Мої мемаси кидав їй в лічку
І підло лайкаєш мої пости».

Здобувачі освіти створюють психологічний портрет учасників конфліктної ситуації. Обговорюються такі риси особистості, як нетолерантність до іншого, некритичність до власних недоліків, егоїзм, занижена або завищена самооцінка, імпульсивність дій і вчин-

Таблиця 1

Послідовність роботи з аналізу конфлікту на матеріалі художнього твору

№	Етап	Зміст
1.	Аналіз художнього твору в аспекті сюжетного конфлікту	Характеристика конфліктної ситуації
2.	Розгляд конфлікту	Визначення учасників конфліктної ситуації, типу конфлікту, його чинників
3.	Психологічний аналіз конфлікту і розробка засобів корекції	Обговорення позицій учасників конфлікту, створення їхніх психологічних характеристик, розробка комплексу порад та програми корекції
4.	Обговорення	Рефлексія усіх учасників групи стосовно змісту заняття.

ків, стереотипність мислення, агресія, та їхня роль у конфлікті. Також предметом дискусії є поняття внутрішньої культури та кореляції її рівня з конфліктністю як особистісною рисою; значення родинного і шкільного виховання на формування внутрішньої культури тощо.

Окрім описаних у табл. 1 форм роботи з текстами здобувачам освіти пропонується зробити компаративний аналіз двох конфліктних ситуацій, визначити, у якій з них конфлікт є більш гострим, і порівняти дії психолога у першому та другому випадках. Також пропонується здійснити порівняльний аналіз психотипів головних героїнь віршу «Друзі» та тексту пісні «Охрана Отмена», зокрема, їхньої конфліктності.

Обговорення проведених занять за технологією едьютейнменту засвідчило значний інтерес здобувачів освіти до такої форми організації навчання.

Варто зазначити, що вибір здобувачами освіти в якості ілюстративного матеріалу художніх текстів, які репрезентують міжособистісний конфлікт інтимного характеру (складні стосунки закоханих, непорозуміння, зрада, брак емпатії тощо), є закономірним, адже для студентської молоді, яка входить до дорослого життя, ці конфлікти є найбільш значущими. Принагідно додамо, що сімейні конфлікти є одними з найбільш поширених серед тих, з якими люди звертаються до психолога. Зіткнення різних ціннісних систем, поглядів і мотивів призводить до серйозних психологічних проблем. Вміння розуміти сутність і причини конфлікту, прислухатися до опонента, усвідомлювати той факт, що кожен з учасників конфліктної ситуації має право на власну думку і логіку дій, є важливими складовими конфліктологічної компетентності майбутніх психологів.

Також, запропонована форма занять сприяє розвитку різних компонентів конфліктологічної компетентності – когнітивного, мотиваційного і регулятивного, розвиваючи вміння запобігати конфлікту, прогнозувати можливі конфлікти та їхні наслідки, налагоджувати конструктивну взаємодію, розробляти програму дієвих заходів з метою розв'язання конфлікту та здійснювати рефлексію.

Додатковим позитивним моментом використання художніх творів у процесі навчання конфліктології є формування вмінь аналізу текстів, розвиток естетичних уявлень і загальнокультурних поглядів. Звернення до художньої літератури для покоління, яке рідше, ніж попередні, звертається до читання, віддаючи перевагу отриманню інформації в аудіовізуальному форматі, є корисним досвідом, який суттєво розширює світогляд здобувачів освіти.

Крім цього, едьютейнмент позитивно впливає на креативність здобувачів освіти. Під час проведення занять вони демонструють здіб-

ності творчості і співтворчості. Навіть вибір текстового матеріалу для аналізу передбачає наявність навичок літературної критики, яка є складовою літературного мистецтва.

Висновки. Конфліктологічна компетентність є важливою складовою комплексу професійних компетентностей психолога. Вміння налагоджувати конструктивну взаємодію, діагностувати конфлікти і розробляти шляхи виходу з них є базовими для фахівців цієї галузі. Досягнення програмних результатів навчання в аспекті формування конфліктологічної компетентності передбачає поєднання як традиційних, так і інноваційних методик і технологій. До останніх відносимо технологію едьютейнменту, яка поживляє процес навчання, сприяє зростанню інтересу і мотивації здобувачів освіти. Едьютейнмент може передбачати залучення до процесу навчання елементів спорту, мистецтву, дизайну і технологій тощо. У нашому випадку для формування знань про конфлікт та його розв'язання в якості матеріалу було задіяно твори сучасної української літератури (лірики та тексти пісень). На основі аналізу текстів майбутні психологи вчилися характеризувати конфліктну ситуацію, визначити її учасників, тип конфлікту, його причини та передумови, обговорювати позиції учасників, формулювати психологічні поради та розробляти програми корекції, здійснювати психологічну рефлексію. Технологія едьютейнменту виявилася ефективним форматом навчання конфліктології.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боруцька Л. М. Едьютейнмент в освіті. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності*: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 15–16 квітня 2021 року). Тернопіль: Тайп, 2021. С. 57–60.
2. Вахоцька І. О. Психологічна готовність студентів-психологів до розв'язання конфліктів. *Modern engineering and innovative technologies*. 2020. Iss. 26. Part 3. С. 76–79.
3. Власенко І. А. Психологічні практики розвитку конфліктологічної компетентності особистості. *Габітус*. 2021. Вип. 26. С. 58–64.
4. Гладун В. В. Упровадження освітньої технології едьютейнмент вчителями суспільствознавчих предметів. *Неперервна освіта як засіб професійного зростання педагога*: Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти. Тернопіль: ТОКІППО, 2022. С. 60–65.
5. Грищенко Ю. В. Едьютейнмент. *Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика: словник* / укл. М.П. Вовк, Ю.В. Грищенко, С.О. Соломаха, Н.О. Філіпчук, С.В. Ходаківська; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. С. 62–63.

6. Євдокимова О. О. Розв'язання конфліктів як складова професійної компетентності правоохоронців. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. Харків, 2017. С. 30–33.

7. Котлова Л. О. Конфліктологічна компетентність в системі безперервної освіти. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад: зб. наук. праць матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 квітня 2017 р., м. Київ, Національний авіаційний університет Київ: НАУ, 2018. С. 130–133.*

8. Лавриненко Г. А. Конструктивне розв'язання конфліктів: форми, стратегії і способи вирішення. *Політичне життя*. 2023. № 1. С. 15–23.

9. Лещенко Т. О., Жовнір М. М. Технологія едьютейнменту в навчальному процесі медичного ЗВО:

доцільність упровадження й переваги. *Полтавський державний медичний університет*. 2023. С. 141–143. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b0c699af-7621-48a3-a36c-e5d225b396ad/content> (дата звернення: 04.09.2024)

10. Мухіна Л. Структура конфліктологічної компетентності майбутнього вчителя. *Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського*. 2016. № 1 (16). С. 142–145.

11. Хіврич С. Використання прийомів едьютейнменту на теренах сучасної української освіти та регіональному рівні. *Ціннісні засади реалізації ідей Нової української школи: тези науково-практичної конференції* (Біла Церква, 12 березня 2019 р.). Біла Церква: КНЗ КОР «КОІПОПК», 2019. С. 61–65.

12. Ярослав Л. О. Психологічний аналіз структури конфліктологічної компетентності майбутнього вчителя. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2010. № 1. С. 140–144.